

Nový rok ve světle epifanie

Emil Bock

Přelom roku, uprostřed mezi Vánoci a epifanií, má vždy také Janusovu hlavu* se dvěma obličejí, jedním, který se ohlíží zpět, a druhým, pohlížejícím vpřed. Co přinesl uplynulý rok a co přinese rok nový? Jaké vnější a vnitřní úkoly pro nás vzejdou z toho, co se událo a čeho jsme dosáhli, v novém roce a vůbec v čase ležícím před námi?

Na to, co přinese nový rok *navenek*, bychom se měli dívat bez obav a s vnitřní odhodlaností i vůči tomu těžkému. Co nám přinese *v nitru*, záleží na nás samých. Dosáhneme vnitřního pokroku, který bude protiváhou případného pokroku vnějšího, a díky kterému bude překonané utrpení přece jen požehnáním?

Můžeme namítnout, zda je vůbec možné, abychom věděli něco o tom, co přinese nový rok. Můžeme však docela dobře vědět, co přinese, bude-li se lidstvo pouze dál zavrtávat do materialismu a přijde o poslední spojení s vyššími světy. Především můžeme vědět, co se děje nad našimi hlavami, neboť se to již děje a čeká na možnost rozvinutí vyšších sil. Po obloze táhnou černá mračna, zrcadlící temnotu lidského úsilí spojeného pouze se zemí. Rozpoznat však lze i spásné děje odehrávající se nad mračny. Je velmi snadné rozvinout při pohledu k této sféře prorocké, apokalyptické vědomí a vědění a čerpat z něj jistotu o narůstajících obtížích života. Apoštol Pavel usiloval v prvních dobách křesťanství o to, aby ze všech duševních a duchovních nadání, která tenkrát byla v obcích živá, byl pěstován obzvláště dar věštění. Důležitější než řečnění, důležitější dokonce i než uzdravování pro něj bylo, aby v obcích bylo pěstováno nadání předvídat, nadání apokalyptického vědění o tom, co se děje nad našimi hlavami. Toto vědomí se mělo roznítit pohledem ke světlu, jež Pavlovi vzešlo před Damaškem. Toto apoštolovo připomenutí platí dnes pro nás ještě více než pro první křesťanské obce. Není nutné, abychom směřovali do budoucnosti slepě a se zavázanýma očima. Je-li oprávněné nějaké předsevzetí do nového roku, potom to, abychom se vzájemně posilovali ve vědomí, že Kristus je zde, že při svém příchodu nad oblaky vstoupil do nové blízkosti lidstva. Současný, ustavičně přicházející Kristus, to musí být základní slovo naší víry právě v roce, který nyní začal.

Silvestrovská noc není jen záležitostí data v kalendáři chápaného vnějším způsobem. Je středem 13 svátých nocí a tím skutečným rovnovážným bodem vánočního času, sahajícího od noci pastýřů k noci králů. A tento vánoční čas je tou nejpoučnější dobou v běhu roku. Vlastní svátek Vánoc patří ještě do starého roku. Na konci vánoční oktávy pak přijde epifanie, patřící k roku novému. Vánoce se v podstatě ohlížejí zpět, epifanie se dívá dopředu. Tento obrat od pohledu směřujícího zpět k pohledu namířenému do budoucnosti musíme vnitřně spoluprožívat. Pak může být myšlenka epifanie tou nejlepší pomocí, abychom zaujali apokalyptický postoj vůči roku, jenž nově započal.

Vánoce se v myšlenkách ohlížejí za narozením člověka Ježíše. V Ježíši tu byla kvintesence celého vývoje lidstva, proto také kladou evangelia takový důraz na rodokmeny. To nejušlechtlejší, co mohlo vyzást z dějin lidstva, se stalo člověkem v Ježíši Nazaretském jako člověku, jenž v sobě za svých dřívějších pozemských osudů nesl nejniternější plody všech kultur. A po- díváme-li se nejen na Matoušovo líčení Vánoc, ale i na příběh vylíčený v třetím evangeliu, pak musíme říci: Skrze

Lukášovo Jezulátko vstupuje do pozemského běhu též kvintesence celých nebeských dějin, toho, co se v minulých věcích dalo nad hlavami pozemských lidí. Neboť se zde jedná o bytost, jež přichází přímo z ráje, bytost, jež uchovávala dědictví ráje během veškeré pouti, kterou se lidstvo muselo ubírat hlouběji a hlouběji do základů země. Vánoce pohlížíme do minulosti; Vánoce před nás stavějí svaté lidské postavy, v nichž se zlidšťují a ztělesňují všechny minulé věky. Avšak epifanie se váže k narození Krista, tak jako Vánoce k narození Ježíše. A bytost Krista pochopíme jen tehdy, porozumíme-li, že v ní je veškerá budoucnost. Ona je ustavičná budoucnost sama. Je to ona božská bytost ve všehomíru, jejíž podstatou je zrod jako takový, nikdy to zrozené, i když Krista vidíme v evangeliu ve scénách, jež pro nás leží jakoby v minulosti. V každé scéně evangelia musíme pokročit od aspektu Ježíše k aspektu Krista, abychom v něm objevili ustavičnou budoucnost.

Epifanie znamená „zjevení světla shůry“; proto se také v některých krajích nazývá epifanie „svátkem zjevení“. Již jen z toho je zřejmé, že 6. leden není prostě jen dnem svátých tří králů. Hvězdy jsou na nebi stále; k hvězdě, již králové sledovali, se musí pojit ještě nějaká zvláštní okolnost. Musí se za ní skrývat epifanie. Tehdy se svým způsobem poprvé ukázalo to, čím je ustavičná epifanie, tj. pokračující zjevení světla shůry. Vždyť i v křesťanské tradici je tomu tak, že 6. ledna bylo připomínáno jak klanění tří králů, tak i to, že Ježíš byl o 30 let později Janem Křtitelem pokřtěn v Jordánu. Tento dvojí obsah 6. ledna ukazuje, že není míněn jen jednotlivý historický okamžik. Tím, že je sem začleněna další historická chvíle přicházející o 30 roků později, prožíváme živý pohyb vpřed. Napětí mezi oběma svátečními obsahy nás strhává do proudu rodícího se času.

Co tedy bylo hvězdou králů? Je velkým nedorozuměním, příliš úzce pojatou skutečností, když se má za to, že tři mudrcové od východu byli astrologové a pozorovali na nebi pouze zvláštní konstelaci hvězd, takříkajíc horoskop narození chlapce, o němž vypráví Matoušovo evangelium. I to mohlo hrát vedlejší roli, neboť i hvězdy stály samozřejmě ve zvláštním postavení, když se narodil takový člověk jako Ježíš Nazaretský. Hvězdou, za níž šli tři králové, je však přece jen míněno ještě něco jiného; to ostatně vidíme i v tom, že tato hvězda putuje před třemi králi jako vůdce. To obvykle hvězda nečiní; tato hvězda to však učinila. Tady nám může pomoci jedno místo v přednášce Rudolfa Steinera. 30. prosince 1904 hovořil o Svátku tříkrálovém. Tři krále od východu popisuje jako zasvěcence, již dokázali svou silou zrění pojmout duchovně-duševní skutečnosti přes krajiny i moře, tedy přes dimenze prostoru. Říká se zde:

„Být veden hvězdou neznamena nic jiného, než vidět jako hvězdu duši samotnou. Člověk vidí duši jako hvězdu, dokáže-li ji vidět jako zářící auru... To, co svítí mudrcům, není nic jiného než samotná duše Krista.“

Chápeme-li správně takové závěry vyplývající z nového jasnozřivého bádání, zaměřili tenkrát v různých krajích Východu zasvěcení lidé svůj duševní pohled na duši, nejzralejší lidskou duši, jež se chystala vtělit se na zemi jako člověk. A když přes všechnu prostorovou vzdálenost auricky viděli duši tohoto člověka směřující k narození, poznali, jak se do aury této duše v epifanii vlévá shůry ještě větší pramen světla. Viděli tedy nejen narození lidského dítěte, ale mnohem více: viděli, že až tento člověk dospěje, vstoupí do něj ona velká vedoucí aura, samotná duše Krista. Chápeme-li to takto, bylo to, co zřeli tři králové, prorockým zážitkem ve dvojitým smyslu. Předvídali nejen zrození člověka; viděli ještě dále do budoucnosti a poznali, jaká epifanie se jednou naplní nad tímto člověkem. To je důvod, proč je den Tří králů nazýván též dnem epifanie. Nebyla to jen hvězda, co zazářilo na obloze: králové uzřeli velkou epifanii, která mocně vedla; byl to vedoucí duch v celém vývoji lidstva, kdo se jim tenkrát ukázal. Tak mohli každý svou cestou nakonec přijít na místo, kde se narodil lidský chlapeček, jenž měl nad sebou svou budoucnost Krista.

V téže přednášce Rudolfa Steinera najdeme připomínku toho, že 6. leden býval u mnoha národů starého světa odjakživa nejvyšším svátkem: jako svátek Osirida. Ve jméno Osirida se

soustředil mýtus o soumraku bohů starého světa. Sluneční genius Osiris byl rozčtvrcen svým temným protivníkem Tyfonem; v každém jednotlivém člověku je pohřben kousek z něj. Však jednou v budoucnu, tím si byli staří národové jisti, Osiris povstane, totiž tehdy, až hvězda lásky, zářící dosud ve vyšších světech, se vydá k zemi, takže všechna pozemská naruživost lidí bude zušlechtěna nebeskou láskou. Můžeme tedy říci, že tři králové od východu viděli, že se přiblížilo naplnění toho, co jim v jejich svátku Osirida bylo budoucí nadějí a očekáváním mesiáše.

Objevení se hvězdy, o níž hovoří Matoušovo evangelium, je pravou epifanií, přítomnou, zároveň však prorockou událostí. Nositel postupujícího zjevení slunce, naplňující se epifanie, se objevil v okruhu země. Při křtu v Jordánu, 30 roků ode dne tříkrálového, vstupuje „hvězda“, tedy to, co jako velká epifanie stálo za touto hvězdou, do člověka Ježíše Nazaretského. A spoluprožívat to bude Jan Křtitel, o němž se v Janově evangeliu praví, že se mu otevřelo nebe a on do otevřeného nebe pohlédl ve chvíli, kdy křtil Ježíše Nazaretského. To je však jen první naplnění hvězdného proroctví. Můžeme říci, že když se objevila hvězda, byl to počátek apokalypsy. Tři králové byli prvními apo- kalyptiky. V kristovské budoucnosti zřeli mesiášské naplnění, které se nestane skutečností v lidstvu jedním rázem, nýbrž velkými kroky svátého zrodu.

Během oněch „tří let“ se „hvězda“ rozvinula. Pomysleme na chvíli, kdy tři učedníci byli spolu s Ježíšem na hoře Tábor: z lidské postavy Ježíše náhle zazářilo jasné světlo bytosti Krista a vše pozemské se v tomto světle proměnilo. Tady epifanie postupuje. A postupuje dál v povelikonočních událostech, v nichž Vzkříšený vysílá učedníky, až do události svatodušní. Tehdy se ukazuje, že „hvězda“ může vést. Vůdcovská moc hvězdy se vyjevuje ve vyslání apoštolů, již jsou jí jakoby z nitra vedeni přes krajiny světa. Hvězda nevedla jen krále; vede i apoštoly, když se vydávají do světa za svým apoštolským posláním. -

Je to epifanická pouť, již se ubírá Nový zákon od evangelií, ohlížejících se za tím, co se událo před 2000 lety, k Janovu Zjevení, předvídacímu budoucnost lidstva a země. Pavlovy listy, nalézající se mezi nimi, patří již k apokalypse*. Pavel se sice také ohlíží, ale pohled do budoucna je pro něj důležitější. Před Damaškem v hodině polední pro něj epifanie pokročila. Damašek byl velkou prorockou předzvěstí budoucnosti lidstva. Pavel prožil nové epifanické světlo jako prvý, jako předchůdce lidstva, jež má, počínaje naší dobou, nalézat svůj Damašek.** A i kdyby to byli zprvu jen nemnozí, jimž spadne páska z očí: jen tak naleznou lidstvo své pravé cesty do budoucnosti.

A nakonec je i Patmos, přijetí velké apokalypsy duší a duchem apoštola Jana, dalším stadiem epifanie. Tady vede „hvězda“ zrodem světa od eonu k eonu. Velké představení budoucnosti se rozvíjí: sedm pečeti je rozlomeno, zaznívá sedm polnic a sedm zlatých nádob je vylito. Apokalypsa je nám rukověť prorocké síly v duši.

Může pro nás být pravým novoročním impulsem, budeme-li myslet na to, že epifanie vede od vánoční hvězdy až k návratu Krista. Životní pouť člověka Ježíše Nazaretského byla omezena na 33 roky. Životní pouť Krista tenkrát teprve započala; a on kráčí od epifanie k epifanii, od jasnosti k jasnosti. A lze-li v dnešních dnech jen stěží navodit starou náladu Vánoc, nemusíme z toho být smutní. Což není pochopitelné, že bledne vánoční nálada, jež pochází z ohlížení se za minulou událostí, když ten, kdo se tenkrát objevil nad lidstvem zatím jako hvězda, je opět zde? Lidstvo dnes musí nalézt cestu od Vánoc minulosti k Vánocům budoucím, k apokalyptickému, epifanickému svátku Vánoc. I dnes musíme ještě myslet na Vánoce, jež se pozemsky udály v Palestině. Především však dnes potřebujeme pohled na lidstvo ve velkém. Od počátku našeho století je Kristus opět zde. A co se děje nad našimi hlavami, je přítomné rozvíjení vánoční hvězdy, velká epifanie nové přítomnosti Krista, jeho počínajícího návratu. Stojíme uprostřed dynamické budoucnosti. Budoucnost je již skutečností kolem nás. Můžeme číst v knihách budoucnosti, pěstujeme-li apokalyptické, prorocké vědomí a žijeme tak v ústretu Přicházejícímu. I Pavel označuje velké, pro lidstvo se rodící damašské světlo, paruzii, nový příchod Krista, jako epifanii. Povzbuzuje své žáky a

pomocníka Timotea, ať udělají vše proto, aby nyní též prožili epifanii a setkali se v duchu s Kristem. Přitom používá nadmíru poučného výrazu „individuálních časů“. Ten, jenž zde přichází, nepřijde podle kalendáře v to či ono datum, přichází v individuální čas; pro každého, když dozraje jeho hodina:

*„Napni všechnu svou sílu až ke zjevení (k epifanii) našeho Pána Ježíše Krista, jak je vždy v individuální čas ukáže
on blahoslavený a jediný mocný.
Král všech králů a Pán všech pánů,
který jediný je nesmrtelný a přebývá ve světle, kam nikdo nemůže přijít, jehož nikdo z lidí neviděl ani uvidět nemůže, jemu patří všechna čest a věčná moc. “*

(1 Tm 6,14-16)*

* v českém ekumenickém překladu Bible jako: „Vyznávám tě před Bohem... abys bez poskvrny a výtky plnil své poslání až do příchodu našeho Pána Ježíše Krista. Jeho příchod zjeví v určený čas požehnaný a jediný Vládce, Král králů a Pán pánů. On jediný je nesmrtelný a přebývá v nepřístupném světle; jeho nikdo z lidí neviděl a nemůže uvidět. Jemu patří čest a věčná moc. Amen.“; pozn. překl.